

Overweging 22 februari 2015
eerste zondag 40dt.
Teken van verbond

Lezingen: Genesis 9, 8-17; 1Petrus 3, 18-22; Marcus 1, 12-15.

Van tijd tot tijd wordt de gelovige gemeenschap in beroering gebracht door theologen en voorgangers die uitspraken doen die het fundament van het geloof raken. Kuitert is daar sterk in wanneer hij de objectieve grond van geloof, de openbaring, in twijfel trekt. Daarmee zegt hij eigenlijk dat er buiten de mens geen basis te vinden is voor onze geloofsvoorstellingen en dogma's met betrekking tot God en Christus. Hij wil hiermee God bevrijden van de menselijke voorstellingen waarachter naar zijn idee God schuil gaat. Het eigenlijke "kennen" van God is een mystieke aangelegenheid. Zo probeert hij ook te kijken achter de dogmatiek die rond Jezus als de Christus is opgebouwd en treft hij hem aan als een rabbi die tot de kern van het, Joodse, geloof wil komen.

Klaas Hendrikse ontketende een brede golf van verontwaardiging met zijn titel "geloven in een God die niet bestaat". De meeste mensen lazen dit als zou hij beweren dat God niet bestaat. Terwijl hij alleen beweert dat hij niet gelooft in een God die op dezelfde wijze bestaat als de andere bestaande dingen of personen. Het zijn, ook het er-zijn van God voltrekt zich, is een geschieden, een gebeuren. En daarmee ongrijpbaar, maar niet minder werkelijk.

Van der Kaaij reduceert Jezus tot een mythische figuur uit de Egyptisch-semitische verhalencultuur en ontkent daarmee het historisch bestaan van Jezus die de basis is voor de christelijke christologie. Het is voor hem de uiterste conclusie van de onmogelijkheid om de figuur van Jezus uit de plooiën van de geschiedenis te achterhalen. Maar juist daarmee begint voor hem het geloof als de ontdekking van Christus in jezelf.

Nico ter Linden zet vragen bij het historisch gehalte van de bijbel en legt nadruk op het narratieve, verhalende, karakter ervan. Daarmee is de bijbel nergens feitelijk waar, maar vertegenwoordigt het wel een betekeniswerkelijkheid.

Het lijkt erop alsof al deze benaderingen worstelen met een waarheidsbegrip dat stoelt op verifieerbare feitelijk concrete aanwijzingen en gebeurtenissen, terwijl geloven meer een bepaalde wijze van lezen van de werkelijkheid is. Die worsteling komt naar mijn smaak voort uit de late overgang van de moderniteit met zijn rationele verlichtingsdenken, naar het benaderen van de werkelijkheid als een samenstel van betekenisvelden. De bijbelse theologie van de negentiende en twintigste eeuw heeft temidden van de wetenschappelijke ontwikkelingen kennelijk sterk de behoefte gehad zich door feitelijkheden te legitimeren. Hier botsen de mogelijkheid om de werkelijkheid feitelijk en bewijsbaar te doorgronden en de opvatting dat de werkelijkheid een resultante is van verschillende betekenisystemen.

Binnen het historisch feitelijk systeem bestaat God niet. Maar binnen het gelovig duidende systeem is God wel degelijk een realiteit. Noodzakelijkerwijs zijn deze categorieën in de benadering van Jezus Christus vermengd, aangezien er veel gelegen is aan zijn menselijkheid en aan zijn goddelijkheid. De dogma's daarover stammen echter uit een wereldbenadering die niet de onze is. Wij zouden, wanneer we voor dit probleem gesteld werden, een andere formulering hebben gekozen.

Toch lijkt me het al of niet bestaan van God niet de grootste beproeving voor het geloof. De grootse beproeving voor het geloof is eerder de gedachte dat God zich niets van ons aantrekt. Wanneer er niemand is, ben ik alleen, maar wanneer iemand er niet is, ben ik eenzaam. Niet dat er geen God is, maar de overtuiging dat God er niet is, zich niet om ons bekommert, niet van ons lijkt te houden, ondermijnt ons geloof veel sterker. We zoeken immers naar tekenen van zijn betrokkenheid en daar is natuurlijk niets op tegen, alleen, we zoeken die in de omstandigheden van ons leven en de toestand van de

wereld. De Bijbelteksten doen dat ook, maar we vergeten daarbij dat die teksten geschreven zijn vanuit een heel ander wereldbeeld en dus in een beeldtaal die niet de onze zou zijn. De meesten van ons zullen de natuurkrachten toch niet zien als instrumenten in Gods hand.

Maar in Genesis is dat wel zo. Hier wordt een enorme overstroming gezien als het instrument van God waarmee Hij het kwade teniet wil doen en, veel belangrijker, het goede wenst te bewaren. Ook het verbondsteken is een natuurverschijnsel, de regenboog. Het zien van een enkele en zeker van een dubbele regenboog in de lucht roept bij veel mensen een gevoel op, van verwondering, van schoonheid, maar we zien het toch niet als een bezegeling van Gods verbond met het menselijk leven. Petrus doet al iets met dit natuurgegeven van de vloed en duidt het als een voorafbeelding van het water tot bewaring, niet van reiniging, het water van de doop. Water altijd als het meerduidige teken van ondergang en leven. Iets wat dit oersymbool nog steeds is, waardoor het ook voor ons betekenis gehouden heeft.

Een teken bij uitstek van Gods verbond met ons menselijk bestaan is de figuur van Jezus. We hoorden dat zijn historisch bestaan, op de wijze waarop we hem kennen uit de verhalen, in twijfel wordt getrokken. Bovendien worden de verhalen zelf als niet geschiedkundig, als niet journalistiek, verstaan. Wat blijft er dan van deze tekenen over? Dat Jezus gezien wordt als verbondsteken heeft er al mee te maken dat Gods waarheid niet in de natuur ligt, maar in de mens. Het is niet de natuur die weet heeft van God, maar de mens die leeft naar zijn Woord. In de tekst van Markus vinden we Jezus in de woestijn, niet alleen een plaats van beproeving, maar ook van Godsontmoeting. We kennen dat ook uit het verhaal van de Uittocht. Jezus verblijft hier in het gezelschap van dieren en wordt bediend door engelen. Hiermee wordt aangeduid hoezeer in Hem de natuurlijke wereld en de hemel verzoend worden en bijeen komen. Hij wordt beproefd door de vertegenwoordiger van de andere kant van de werkelijkheid, de donkere kant. Het is juist in de eenzaamheid dat die kant het sterkste aan ons trekt. De kant die ons naar beneden trekt, de diepte in van wanhoop en twijfel aan de zin en de betekenis van ons leven. Het is de kunst om onszelf daarin te bewaren. Om ons af te keren van die kant en te vertrouwen in de blijde boodschap. Niet als een naïef verhaal over ons leven, maar als een narratief dat hoop en perspectief biedt.

Om tekenen van Gods aanwezigheid te ervaren, moeten we binnengaan in zijn werkelijkheid. Niet van buitenaf bewijzen verlangen van zijn bestaan, maar ons leven met God verbinden en daarin ervaren dat God een werkelijkheid is evenals wijzelf werkelijk zijn.

In de belijdenissen van Augustinus lezen we dat hij na zijn moment van bekering verzucht: "binnen in mij waart Gij en ik was buiten. Daar zocht ik u in de schone dingen die mij omringden. Gij waart bij mij, maar ik niet bij U. Die dingen hielden mij ver van U, terwijl zij zonder U er helemaal niet zouden zijn".

Wanneer we tekenen verlangen vanuit de ons omringende werkelijkheid, blijven we als het ware buiten staan. We verlangen tekens ten bewijze dat Hij er is. Tekens, opdat wij geloven. Maar dat is geen geloof. Wanneer wij echter ons bekeren en werkelijk geloven in de Blijde Boodschap, dat wil zeggen: het verhaal binnen gaan, dan zien we in ons leven de tekenen van zijn betrokkenheid.

Guido Gezelle zegt het in *Als de ziele luistert*: " Als de ziele luistert spreek'et al een taal dat leeft... 't diep gedoken Woord zo zoet, als de ziele luistert". Niet dat God zich bedient van de schepping om ons iets duidelijk te maken, maar wanneer we met gelovige ogen en een opmerkzaam hart naar onze omgeving kijken, kunnen we er wel de tekenen van Gods aanwezigheid, zijn scheppend Woord, in ontwaren.

Jezus wordt afgebeeld als het menselijk teken van Gods aanwezigheid en als teken van harmonie tussen hemel en aarde, God en schepping. Hij is met recht woonplaats van de

Heilige. En in navolging van Hem, zo ook wij.

Niet dat we daarmee het kwade dat ons overkomt, kunnen begrijpen, wel kunnen we de ervaring hebben niettemin gedragen te worden en kracht te ontvangen. En ons niet door het kwade laten bezetten, maar temidden van het kwaad een teken van goedheid en verzoening te blijven. Onze wereld heeft nood aan zulke mensen, die niet meegaan in de spiraal van het kwaad. Die erop uit zijn om die te doorbreken.

In de beleving van Gods aanwezigheid als een ervaring van nabijheid, een kracht, een troost, een hoop, een verlangen, ontvangen we tekenen van zijn betrokkenheid. Het is die nabijheid die ons verzoent met wat er is en ons doet verlangen naar voltooiing in het vaste vertrouwen dat dat verlangen ook vervuld zal worden. We zullen nooit objectieve bewijzen hebben, maar met hem op weg gaan levert bewijs genoeg op in persoonlijke zin. Zo met hem op weg gaan verandert ons en de wereld waarin wij wonen. Amen.